

OSIADŁOŚĆ (271) *sb f*

Oba o jasne; -a- (236), -ã- (8); -a- : -ã- *GliczKsiqż* (4:1), *BibRadz* (21:3), *BudBib* (13:1), *CzechRozm* (5:1), *SarnStat* (33:2).

sg *N* osiadłość (30). ◇ *G* osiadłości (43). ◇ *D* osiadłości (3). ◇ *A* osiadłość (75). ◇ *I* osiadłością (8). ◇ *L* osiadłości (24). ◇ *pl N* osiadłości (13). ◇ *G* osiadłości (21). ◇ *D* osiadłościąm (1). ◇ *A* osiadłości (27). ◇ *I* osiadłościami (2). ◇ *L* osiadłościami (12); -ách (8), -ach (4); -ách *RejWiz* (2), *RejAp*, *RejPos* (4); -ach *OrzJan*; -ách : -ach *SarnStat* (1:3). ◇ *G* sg *a. pl* osiadłości (12).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. *Posiadłość, własność ziemską dziedziczona lub nabyta; majątek, dobra; possessio PolAnt, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; hereditas PolAnt, Vulg; sedes Mącz, Modrz; domicilium Modrz, Cn; ager Vulg; peculium PolAnt; fundus, bonum Mącz (153) : MetrKor 40/818; RejJóz Q; Diar 80; Pomyárem na mye przypádły wdzyęcżne ośiadłóści/ A yuż mi przyżły w dzyedzictwo k mey więtfłsey rádości LubPs D3, K4v; POdwoyłki ma być obieran [...] z ośyádłych ludźi/ [...] coby miał przynamniye puł łanu Ośyádłóści. GroicPorz g2v, r2, r4v; Ano wżytká ośiadłóść co ná łobie miewa/ Y ná tym dożywocia pewnie łie nádzyewa. Lecz czálem nie czekáiąc y exekuciey/ Wybije go więc żydek z oney pośfełlyey. RejWiz 68v, 191v; Ktoby pod námi miał ośiadłóć/ á wići woienne by go w ośiadłóści záłtáły/ winien woyną służyć UstPraw D2, A3, H; BibRadz Num 33/54, Act 5/1; Sedibus commovere, Rułzić/ wygnąć, wypędzić z mieřkánia/ z ośiadłóści. Mącz [234]b; wykup kędy możeř/ zedrzy s kogo możeř/ [...] pewnie będzieř miał ty wśi y ty ośiadłóści/ kthore widzifz przed oczymá twemi. RejPos 239v, 239v; Ieřliř tedy świát dla nas řtworzon/ przecżże nie mamy ná nim ośiadłóści [dźiedzictwá WujBib] BudBib 4.Esdr 6/59; ták tho [Jozue] řpráwił/ iż káždemu pokoleniu ośobná ośiadłóść náznáczył/ niezofłáwuiąc łobie nic włáłności áni włáłności w tych máiętnościách/ ktore łię komu dźiałem dořtáły. ModrzBaz 48; wiele ich ieřł/ ktorzi z łáłki Krolewłkiey wielkich wrzędow dořtápili/ w tych powiećiech w ktorzych niemáią ośiadłóści [quorum cives non sunt]. ModrzBaz 74v, 72v, 75, 85 [2 r.], 96v, 105 [2 r.], 139v, 141; Tám dźiatek mnořtwo podporá řtárości/ Y pewny dźiedzic pięknych ośiadłóści. KochPs 35; GórnRozm F2v; GostGosp 108; GostGospSieb +3v; Phil Q4; LatHar 200; WujNT Act 5/1; A Ieřlibychmy kótóremu nieośiadłému zá iáką znáczną zářługę dořtoieńřtwo y wrząd dáli/ tákowy będzie łie powinien řtárác o ośiadłóść od wźięcia wrzędu w pułroku SarnStat 80 [idem 73] 72 [2 r.], 73 [2 r.], 186 [2 r.], 277 [2 r.], 483 [2 r.], (18).*

osiadłość czyja [w tym: *pron poss* (25), *G sb i pron* (22), *ai poss* (6)] (53): *MetrKor* 40/818; *RejPs* 160v; *LibLeg* 11/83v; wpowiećie ma łię pořtawić na mieyřczu zbroinie według řtatutu pod utraczeniem ośiadłóczy řwey *ConPiotr* 32v, 32, 32v; ya łam iteż wřřytki moye ośiadłóści/ Są záwżdy ná wřřem niczemne v twey oblicźności. *LubPs* K4v, H2v [2 r.], I2, K4v, S, Z, Z4; *RejWiz* 162; *Leop los* 19/18, *Ps* 38/8; przyřzedł ná gorę ná ktorą był wřzedł Moizeřł aby ogládał ośiadłóść Páńłká. *BibRadz* 2.Mach 2/4, *Ps* 134/4, *Ez* 44/28, 45/6, 7 [2 r.], 8, *Eccli* 22/27; *RejAp* 176v, 182; dotkni łie káždy z namnieyřzego řtanu/ ieřliř nie ieřł Ceřárzem iákiey tákiey ośiadłóści řwoiey: á byř nic inřzego nie miał/ tedyř Ceřárzem docżeřnym duřze y ciáłá řwoiego. *RejPos* 253v, 53v, 115, 204, 240; *RejZwierc* 184v, 186v, 190, 195v, [238], 255v; Gdy zvožeie brát twoy/ y przeda ośiadłóść řwoię *BudBib* Lev 25/25, Lev 25/27, *Ios* 21/41, 2.Mach 2/4; *ModrzBaz* 48, 105; *KochPs* 73; *CzechEp* 370;

Phil Q4; OrzJan 134; LatHar 360; w Artykule o osiadłości Dignitarzów y Vrzędników ziemskich SarnStat 483, 866, 872, 1039, 1059, 1189.

osiadłość gdzie [w tym: w czym (14), między czym (1), „tam” (1)] (16): LibLeg 11/136; Tacy co są w dalekich stronach mają być pozywani na mieścach znacznych albo w parochiach w ktoreyby miał osiadłość UstPraw H3, A4, I2v; BibRadz Ez 44/28; BielKron 102; BudBib Ez 45/8; Ale łami Izraelitowie/ z rozkazanía Bożego/ dali iemu osiadłość między dwiema osiadłościami ModrzBaz 48; aby nikomu w żadnym Powiecie rzędu niedawano/ iedno te^{mv} ktoryby tam miał osiadłość ModrzBaz 74v, 74v; SarnStat 72 [2 r.], 488, 514, 526, 846.

W połączeniach szeregowych (8): padaią sie mocne miasta y zamki/ bywaią rozsiepane osiadłości/ bogactwa/ rozkolczy ludzkie tuż przed oczyma ich. RejZwierc 255v; KochPs 6; CzechEp 336; A iż rzeki y rzeczynka z wielkieu częsci między dziedzictwy/ y osiadłościami/ wsiami/ płyną y są SarnStat 466, 188, 1039, 1059, 1189.

W charakterystycznych połączeniach: da(wa)ć osiadłość (6), mający (2), mie(wa)ć (42), naznaczyć, pozyskać, przeda(wa)ć (4), rozdawać, rozdzielić, zgromadzić; osiadłość przywłaszczona, zgromadzona; bronić osiadłości, dochodzić, dostać (2), dziedzic, mienie, postąpić, utracenie; wypędzić z osiadłości, wyprawić, zsadzić; ku osiadłości przyść; o osiadłość starać się (2), wojować; wwiązać się w osiadłość; dać za osiadłość; na osiadłości mieszkać; dziedziczyć w osiadłości, osiąść.

Przysłowie: Bo iaka iest osiadłość/ tacy y kmiotkowie (marg) iaka dzyedziná tacy kmiecie (—) RejWiz 115.

Wyrażenie: »ziemska osiadłość« [szyk 3:1] (4): RejWiz 52v; Zelfcie prawie rycerka naukę stracili. Na ktorey nie tylko ty ziemskie osiadłości/ ale gardła należą/ i walze wolności. KochSat A4; chociaż Piotr ś. złotá y srebrá nie miał, y osiadłości ziemskich ktoreby po sobie zostawił CzechEp 336; KołakCath C3.

Szeregi: »bogactwo i osiadłość« (3): RejPos 204; RejZwierc 184v; Bogactw y osiadłości da temu Bog wiele. KołakSzczęśl C4. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»imienie i osiadłość« (1): thedi stharofta ten pot ktorim dluznik ofzyadlofcz ma, powinnyen bandzie wyzacz [lege: wwiązać] fzye wymyeny y ofzyadlofcz dluznika MetrKor 40/818.

»majątność (a. majątnostka) a (i) osiadłość« [szyk 3:1] (4): Leop Ps 38/8; Dym sie za nim kurzy/ á ielczze tuż przed oczyma iego fmaży sie mająthnoftka á osiadłość iego. RejZwierc 186v; CzechEp 370; Osiadłości y majątności [possessiones et substantias] przedawali/ y wdzieláli ich wfzytkim/ iako ktoremu było potrzebá. WujNT Act 2/45.

»osiadłość a nabycie« (1): thá nędzna osiadłość á nabycie twoie/ w niwecz sie obroć ma RejPos 240.

W przen (11) : Otoż obac iego fkarby Liezy wznak iako niehardy. Deszczka to wfzyftka ofzyadłość RejKup c6v; LubPs K4v; A teraz ktore iest oczekawanie moie? Zaś nie Pan? y majątność á osiadłość moia v ciebie iest. Leop Ps 38/8; BibRadz Ez 44/28, Eccli 51/28; RejPos 115; Wielka osiadłość ktho cnotę poliędzye/ Kthora rozumem ozdobiona będzie. RejZwierc 214, [238]; KochPs 6; PudlFr 47.

Wyrażenie: »święta osiadłość« = *Kościół* (1): Y což iem też ząto więcej należy iedno/ áby wyfláwováli [!] dziwne dobrodzieystwo ie⁸⁰ nád łobą/ á zwlálczá wpořzodku zebránia przełózonych nád fwięta ofiádłócią iego [*et in cathedra seniorum laudent eum PolAnt Ps 107/32*]. *RejPs* 160v.

a. *Majątek pojmovany jako wartość pieniężna służąca do rozliczeń podatkowych, sądowych itp.; possessio Modrz (13) : Diar 41; álbo fye ręczy/ álbo ośiádłócią broni/ álbo go do więżenia biorą GroicPorz C; A to ták ma być rozumiano/ ielli obwiniony ták iest ofyádłty w łwem Práwie/ żeby fye oná ofyádłóć ták dáleko wnośilá/ iáko iest dług GroicPorz m2v, q2v; UstPraw D, E3; Powiedáią/ że z ośiádłóci ma być do Sędzięgo pozwan/ á wedle poštěpku práwá Polkiego/ álbo zá rány/ álbo zá głowę/ pieniężną winą ma być karan. ModrzBaz 71, 140v; owym co ich wielką liczbę pobil/ nic fię nie nágródziłó/ zwlálczá ielli ábo nic/ ábo bárzo málo miał ośiádłóci. GórnRozm Cv, G3; SarnStat 354; ták žeby wfzyfcy kmiećie/ ták z Krolá Ięgo M. iáko y z Duchownych y z Swieckich máiętnóci/ według ośiádłóci z káżdey wśi to porálne [*lege: poradlne*] płácili. *VotSzl D2v, Cv*.*

W charakterystycznych połączeniach: z osiadłości oddany, patrzyć, pobor, pozwan (2), wybrać.

2. *Miejsce osiedlenia, kraj zamieszkania; possessio PolAnt, Vulg [w tym czyja: pron poss (3), G sb (2), ai poss (1)] (61) : poznáią oni wdzięczną ofiádłóć swoię którzy iuż ią byli prze iey nieplódnóć mieli opuścić. RejPs 160v, 88v, 191; RejRozpr B4v; RejWiz 180; Y vczynię iy ofiádłócią ięzową/ y ięziorámi wodnemi. BudBib Is 14/23; WujNT Act 7/45.*

W przeciwstawieniach: »pustka, pustynia ... osiadłość« (2): *WierKróc A4; ftąd we wśiach więcej puřtek niż łnadź ośiádłóci. PowodPr 71.*

Przen (52) :

a) *Niebo (35) : RejWiz 115v, 194; A gdy wřpomnimy łobie o wielkóci Anyółow y [...] duchow zbáwionych/ tu możemy rozumieć iżci tám musi być ofiádłóć niemála/ á wielkiego przeřtrzeńtwa potrzebuie. RejAp 182, BB5v, [175]v, 186.*

osiadłość czyja [w tym: pron poss (6), G sb i pron (6)] (12): ftąd by fie nam mnożyła požádliwóć do zwierzchnych a wiecznie vmocnionych ofiádłóci twoich ktorých nas racz miłóciwie domiećie wfłechmogący panie boze náłz. RejPs 89v, 89, 139v, 217; LubPs G3; RejWiz 107v; RejAp 176, 183v; RejPos 85, 191v, 227v, 239, 329v.

W połączeniu szeregowym (1): *Ale tu znác iż Pan powiedác raczy o onym domu á o oney ofiádłóci y kroleřthwie ięgo/ gdzye ząwždy pyřzny będye řtraçon/ á pokorny powyřłzon. RejPos 227v.*

Wyrażenia: »osiadłość niebieska« [*szyk 4:4*] (8): *RejKup f3; Nicći inřzego nie iest iedno tá nowa ofiádłóć niebiełka/ ktorą iuż łobie Pan zbuduie á wiecznie ofádzi z wiernych swoich RejAp 175v; RejPos 201, 214, 227v; Z tych źiemłkich do Niebiełkich pořłzá ofiádłóci KołakCath Bv, C3; KołakSzczęśł D.*

»nieskończona osiadłość« (1): *Iż oglądam wfłytki dobrá żywotá wyęcznego/ W nyęskóńczoney ofiádłóci káżdego wyernęgo. LubPs G3.*

»nowa osiadłość« [*szyk 3:1*] (4): *Otoź tu Ian fwięty ten zbior Páńłki á the ofiádłóć nową ięgo przybytkiem ięgo przeżywác raczy/ w ktorým iuż chce być wiecznie z wiernymi łwemi RejAp 176, 175v, 176, 185v.*

»osiadłość święta« [szyk 4:3] (7): abys nas wydziedziczyc miał z ofiadłości świętey twoiey a z oyczyny nalfey *RejPs* 217, 89; *RejWiz* 180v; A ieiliby też kto chciał łczyypać álbo co wymować od łow od tych/ niechay Pan Bog odeymie część iego s kfiąg żywotá y z ofiadłości świętey [*de civitate sancta Vulg Apoc* 22/19; y z miáltá świętego *WujBib*]. *RejAp* 197v, 186v, 188v; *RejPos* 227v.

»wieczna osiadłość« [szyk 2:1] (3): *RejWiz* 121v; *RejAp* 183v; Przeto go y w potomstwie/ Bog y w máiętności/ Błogofławił niź odźedł w wieczne ośiadłości. *KołakCath* B; *KołakSzczęśl* D.

b) Piekło [*w tym czyja; pron poss (9), G pron (4)*] (17) : Iuż więc dyabeł nád tobą fwoię piońkę gędzye. Iż do ich ofiadłości bárzo łnádnie łuczyłz *RejWiz* 134v, 14, 168, 169, 175v; á słał sie z niego Anioł ciemności/ Anioł łprofnny/ á łzátánem łprofnym przezwiłkiem przezwany/ y z oną wżytką ofiadłością fwoią. *RejPos* 101; to ieft napilnieyłze łtáránie iego [*czarta*] á nawięłtze gołpodárłstwo iego w they ofiadłości fwoiey *RejPos* 333v, 57, 74v, 109.

Wyrażenia: »ciemna osiadłość« (2): *LubPs* C2v; czárt [...] vłtáwicźnie chodzi nád tobą/ á iáko iáki opráwcá łthára łie pilno o cię/ áby cie iáko połápic mógł do ciemnych ofiadłości fwoich *RejPos* 176.

»piekielna osiadłość« (2): Piekielna ofiadłość. *RejWiz* 160v *margin*, Ddv.

»osiadłość złościwa« (1): ten márny łpráwcá łwiátá tego/ ni nacź cie infzego nie wiedzie/ iedno áby cie zwiodłzy/ doprowadził do ofiadłości złościwey fwoiey. *RejPos* 115v.

Szeregi: »osiadłości a ciemności« (1): wierz mi żeć then twoy łprzećiwnik nie łpi/ á pilnie łie o tho łtára/ áby [...] mieć cie wiecznym więźniem w onych ofiadłosciach łwych/ á w ciemnościach łwych. *RejPos* 57.

»grunt a osiadłość« (1): (*margin*) Gołpodárłstwo Czartá złęgo. (–) ony fwoie łprawce [...] ofádzi ná gruncie łwoim/ á ná ofiadłości fwoiey. Częgo nas rácz vchowác [...] Pánie *RejPos* 115.

3. Posiadanie, prawo własności; possessio Vulg, PolAnt, Modrz, Calep, JanStat; haereditas, possidendum PolAnt (43) : ktorą ofiadłość [*dziatek*] pan Bog z rámyenyá łwego dáye [*rodzicom*] [...] Y ktora ofiadłość włlytkye inłłfe dobrá á ochędożeńłtwá dáłeko przechodzi *GliczKsiąź* C6, C7v; Włlytki narody łwiátá dam w dzyedzictwo tobye/ Włlytkę łfyrokość zyemie weźm w ofiadłość łobye. *LubPs* B2, gg3; *RejWiz* 119v; *BibRadz Ez* 45/5; Possessio. Est actus sive ius ipsum possidendi. – Włácz, ofiadłócz. *Calep* 825a.

osiadłość czego (8): *RejPs* 162; *Dziatek* ofyadłość od Bogá yełt/ á płod żywotá/ miáłto zapłáty dawa pan Bog. *GliczKsiąź* C5v, C6; *BibRadz Deut* 1/38, 9/5, 6; iżby temu to człówiekowi nic po włlytkim nie było/ by też y włlytkiego łwiátá ofiadłości łobie pozyłkał/ ieiliby dułzę łwą połłał ná zátárzenie *RejPos* 216v; ieno tym [*dostojeńłstwa mają być dane*]/ ktorzy przedtym mieli nie zmyłłoną/ áni pod iáką bárwą/ ále iftotną á prawđziwą dobr dziedzicznych ośiadłość w onéy źiemi *SarnStat* 72; [*Abram był bárzo bóğáty w ośiadłości złotá y łrébrá [dives valde in possessione auri et argenti]. WujBib Gen 13/2 (Linde)*].

osiadłość czyja [*w tym: pron poss (3), G pron (2)*] (5): *Leop Ps* 2/8; *RejPos* 63v; Lecź we włlytkiey ziemi ofiadłości wálzey okup będziećie dáwác zá ziemię. *BudBib Lev* 25/24, *Gen* 36/43, *Lev* 25/28.

Zwroty: »(od-, po)da(wa)ć, darowác w osiadłość; osiadłość jest dana« = *dare possessionem Vulg, PolAnt; dare ut hereditas a. ut possideas a. ad possidendum, dare (in) hereditatem PolAnt* [szyk zmienny] (15:1;1): damći pogány wdzyedzictwo tobie/ włlyłtkie kończyńy źiemie w ośiadłość twoię. *Leop Ps*

2/8; Wiedzcież tedy żeć nie dla wálzey ípráwiedliwości ofiádłóść oney przewybornej źiemie będzie wam daná od Pána Boga *BibRadz Deut 9/6*; á co práwem dziedzicznem oddáli im w ofiádłóść Eleázár Kápłan y Iozue łyn Nunow *BibRadz los 14/1*; A dla tegoż/ otho ia podam cię w ofiádłóść tym co łą ná wíchod łóńcá *BibRadz Ez 25/4, Gen 15/7, 17/8, Num 33/53, Deut 2/5, 9, Ios 1/11*; ktemu Akáron ze wálytkimi iego gránicámi/ darował mu w ofiádłóść. *BudBib 1.Mach 10/89, Gen 48/4, Ios 12/6; CzechRozm 56, 74v, 85v, 104, 105v.*

»otrzymać w osiadłość« (1): á wodziło fię im wdziateczkach ich/ y potomstwo ich otrzyma w ofiádłóść ziemię [*haereditabit terram*]. *BudBib Tob 4/13.*

»wniść (wejść) w osiadłość« (2): *RejPs 162*; Nie dla wálzeyci ípráwiedliwości/ áni práwości fercá wálze⁶⁰ wnidziecie w ofiádłóść źiemie ich [*ingrederis ad possidendum terram earum*] *BibRadz Deut 9/5.*

»wwieść w osiadłość« (1): A ták ty themu czyn ferce dobre/ bo on łyny Izráelkie w wiedzy w ofiádłóść źiemie tey [*ipse hereditate faciet eam Israel*]. *BibRadz Deut 1/38.*

Wyrażenia: »osiadłość (dziedziczna i) wieczna« = *possessio perpetua PolAnt, Modrz; hereditas perpetua PolAnt [szyk 5:1] (6); BibRadz Gen 17/8; BudBib Gen 48/4; [dał] onę źiemie w dziedziczną y wieczną ośiadłość. CzechRozm 74v, 85v [2 r.]; rozumiał/ że bez trudności zá dwie lećie/ ábo nadáley zá trzy/ mogłaby być [suma] złożoná y od Krolá/ y od wálytkich wieczną ośiadłość máiących ModrzBaz 121v.*

»zmyślona osiadłość« (3): Ielcze dokładnieyfa Conftitucia o zmyflonéy ośiadłóści ielt 1563. *SarnStat 73, 72 [2 r.].*

Szereg: »osiadłość a majątność« (1): Yeft tedy thá ofiádłóść á máyętność dzyatek bárzo wćciwa á ftárożytna/ yáko Duch S. zowye/ ktorą ofiádłóść pan Bog z rámyenyá łwego dáye/ y rodzicom yá tworzy/ yáko y pirwey człowieká ftworzył. *GliczKsiąż C6.*

4. *Przebywanie, osiedlenie, prawo przebywania (6)* : Bo íprawey ípráwiedliwości [*grzesznicy*] Niemiai tu [*w niebie*] ofsiadłóczy *RejKup y4v*; Ale nałladuy cnoti/ ktora [...] Hoynie plaći [!] utraci podięte dla fiebie/ Iednaiąc wieczną ławę/ i ofiadłóć wniebie. *KochSat B4v; RejPos 180v.*

osiadłość czego (2): Acz ná ten czás byłá máła liczbá ich ná ofiádłóć tey wielkości źiemie *RejPs 154; LatHar 426.*

osiadłość czyja (1): Wybránym łwym dał kroleřtwá ku ich ofyádłóci *LubPs Yv.*

5. *Mieszkańcy, ludność (7)* : *RejAp 122*; PAńka ielt wálytká zyemiá y iey ofiádłóci *LubPs F3v, X6*; pułtećby tho było kroleřtwo/ iefliby w łobie żadney ofiádłóci nie miało. *RejPos 238v*; Do gálzenia máią bydź náznáczeni w káżdym domu [...] kilkanaście (mniey y więcey wedle miáftá ośiadłóci) mężow ípráwnych *GostGosp 144.*

Wyrażenia: »(święte) osiadłóci niebieskie« (2): GDyż po ofiádłócyach niebyefkich żadne infze ftworzenie nie ielt w dzyęcznieyfe v Pána náłzego/ nád człowieká nędznego. *RejPos 216v, 196.*

6. *Przeźreń między dwoma punktami w czasie lub przestrzeni (1)* : Intercapedo, interstitium temporis vel loci inter duo spatia interceptum. German. Der begriff oder weite zwifchen zweyen dingen. – Szerokosc ofiadłócz miedzidwiema, cokrag. *Calep 549b.*

Synonimy: 1. imienie, majątność, mienie, nabycie; 2. dziedzina, ziemia; 3. mienie; 4. bycie, bydlenie, mieszkanie, pobyt; 5. ludność; 6. dalecze, dalekość, odległość.

Cf **[NIEOSIADŁOŚĆ], OSIEDZENIE**

AK